

Euroopa Liit

Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond

UUSIMMIGRANTÕPILASTE ÕPIEDUKUSE JA HARIDUSVÕIMALUSTE UURING

UUSIMMIGRANTÕPILASTE AKADEEMILINE JA
SOTSIAALNE TOIMETULEK EESTI ÜLDHARIDUSKOOLIS

LÜHIKOKKUVÕTE

MindPark
2013

Uuringu eesmärgid

1. Uusimmigrant-õpilaste õpiedukuse ja haridusvõimaluste uuringu laiemaks eesmärgiks on kaardistada Eesti üldhariduskoolides õppivate uusimmigrant-õpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek, selleks loodud ja vajalikud tingimused. Uuringu otseseks eesmärgiks on välja selgitada, milliseid koolikorralduslikke meetmeid rakendatakse uusimmigrant-õpilaste toetamisel üldhariduskoolides, kas uusimmigrant-õpilaste edasijõudmine on eakohane. Uuringus analüüsiti uusimmigrant-õpilaste õppekorraldust, õpitulemusi, sotsiaalset toimetulekut, samuti õpilaste vanemate ning õpetajate hoiakuid ja hinnanguid õpilaste edasijõudmise, edukuse ja nende põhjuste osas.
2. Uuringu sihtgruppideks on Eesti üldhariduskoolides õppivad uusimmigrant-õpilased kogu üldhariduskooli ulatuses (1. klassist kuni 12. klassini) ja uuring on suunatud kõigile uusimmigrant-õpilastele; nende õpetajad (klassijuhatajad, aineõpetajad) ja teised kooli esindajad, kes uusimmigrant-õpilastega tegelevad (sh koolijuhid, teised pedagoogilise personali liikmed); uusimmigrant-õpilaste vanemad; uusimmigrant-õpilaste klassikaaslased. Uuring viidi läbi sihtgrupipõhiselt, luues samas võimalused erinevate sihtrühmade hinnanguid võrdlevalt analüüsida.

Uusimmigrantõpilased Eestis

3. Üldine rände intensiivistumine, laienemine töörandest jõuliselt ka õpirändele ja uue suundumusena hargmaisuus, kus ollakse seotud mitme riigiga, annavad aluse eeldada, et inimeste mobiilsuse kasv on jätkuv.
4. Kõige hilisemaid, viimase 3 aasta jooksul välisriikidest saabunud määratletakse uusimmigrantidena. Uusimmigrant-õpilaste arv on pidevalt muutuv, seda ennekõike sihtgrupi kõrge mobiilsuse tõttu aga ka seoses lühikese ajaperioodiga (3 aastat Eestisse saabumise hetkest), mil õpilast uusimmigrantina käsitletakse. Uusimmigrant-õpilaste arv on EHISe andmetel viimasel 5 aastal liikunud 120-190 õpilase tasemel. Üldise kasvutrendi taustal toimus oluline langus uusimmigrant-õpilaste arvus 2010/2011 õppeaastal, mil õpilaste arv langes varasemalt 188-lt uusimmigrant-õpilaselt 141-le õpilasele (25%). See langeb kokku üldise rändetrendiga, kus üldise kasvu taustal vähenes sisseränne tuntavalt 2010. aastal. Jälgides üldist rände kasvu võib eeldada ka uusimmigrant-õpilaste arvu jätkuvat kasvu.
5. Uuringutulemuste kohaselt õppis 2011/2012 õppeaastal üldhariduskoolides ligikaudu 135 uusimmigrant-õpilast 22 üldhariduskoolis. Uuringu läbiviimisel selgus, et EHISe andmetes võivad kajastuda uusimmigrant-õpilaste all ka õpilased, kes uusimmigrandi määratlusele ei vasta. Nende hulgas võivad kajastuda välismaalt varem kui 3 aastat tagasi Eestisse elama asunud õpilased, kooli õppekeelest erineva kodukeelega õpilased, vahetusõpilased, teiste riikide esindajate lapsed jt. Seega võivad EHIS andmed olla tegelikust uusimmigrant-õpilase määratlusele vastavate õpilaste arvust suuremad. Uusimmigrant-õpilaste grupp on väga mobiilne, näiteks 2011/2012 õppeaasta sisesealt toimus uusimmigrant-õpilaste arvus 15%-line muutus.
6. Uuring oli suunatud kõigile üldhariduskoolides õppivatele uusimmigrant-õpilastele ja uuringu sihtgrupipõhised andmed katavad 75% sihtgrupist, millele lisanduvad erinevates teistes uuringuetappides osalenud. Sihtgrupipõhiste ankeetide mittelaekumine oli geograafiliselt ja

muude oluliste parameetrite järgi juhuslik, mistõttu võib uuringut pidada kõikseks ehk laekunud ankeetide põhjal saab esindusliku ülevaate üldkogumist, so kogu sihtgrupist.

7. Võrreldes uuringu tulemusi eelmise, 2006.-2007. aastal läbiviidud uusimmigrant-õpilaste keskendunud uuringuga (Kasemets, 2007) on keskmine ühes koolis õppivate uusimmigrant-õpilaste arv kasvanud 1-2 õpilaselt 6-7 õpilasele ja samal ajal koolide arv vähenenud. Uusimmigrant-õpilased on koondunud tõmbekeskuste koolidesse või keskuste lähedale. Ühes koolis õppivate õpilaste keskmist arvu suurendavad üksikud koolid, kus õpib ligikaudu 20 õpilast. Neid koole välistades õpib ühes koolis reeglina kuni 5 uusimmigrant-õpilast.

Taust ja side Eestiga

8. Viimastel aastatel Eestisse elama asunud migrandid on parimas tööeas valdavalt kõrgelt haritud inimesed, kes on Eestisse saabunud seoses oma tööga ja sisserännanute ligikaudu pooled moodustavad Eesti kodanikud. Viimaste aastate Eesti välisrändes on vahetanud elukohta peamiselt 20.-30.eluaastates inimesed, kelle rändega kaasneb sageli ka koolikohustuslikus eas laste ränne, mistõttu mõjutab kasvav mobiilsus üha enam ka haridussüsteemi.
9. Teistest riikidest viimase kolme aasta jooksul Eestisse saabunud õpilastest ligi 60% oli pärit Euroopast või Ameerikast (sh 11% õpilastest märkis päritoluriigiks Eesti), slaavi (so Ukraina ja Venemaa) päritolu oli 21% ning sama palju oli Aasiast või mujalt (sh Iisrael) pärit õpilasi. Üldine piirkondlik jaotus jäi siiski paika sõltumata sellest, kas küsiti päritoluriiki või rahvust. On tähelepanuväärne, et Eestis elamisega seotud pikemaajalisi (üle 4 aasta) plaane mainib alla 20% teistest riikidest tulnud õpilase samal ajal, kui ligi 40% perekondi ei tea tegelikult, kui kauaks nad Eestisse jäävad, ning 30% hinnangul jäävad nad kuni kaheks aastaks.

Õppekorraldus

10. Õiguslikus raamistikus laienevad kõigile kooliealistele lastele üldprintsiibis samad õigused ja kohustused. Koolikohustus hõlmab sisuliselt põhihariduse omandamist ja laieneb kõigile kooliealistele lastele (va. välisriikide esindajate lastele). Eesti üldharidussüsteem lähtub ühtsuskooli põhimõttest, kus kool on kohustatud tagama õppimisvõimalused igale kooli teeninduspiirkonnas elavale koolikohustuslikule lapsele. Uusimmigrantõpilaste õppetöö toimub eakaaslastega sarnaselt riiklike õppekavade alusel, kuid nad on määratletud hariduslike erivajadustega õpilastena, kellele on lubatud rakendada erisusi nii õppekavas kui õppekorralduses. Koolidele on suunatud mitmeid tugimeetmeid, kuid nende kasutamise võimalused on olnud piiratud.
11. Uusimmigrantõpilased on jaotunud üle kogu üldhariduskooli. Esimeses ja teises kooliastmes õpib kummaski ligikaudu kolmandik uusimmigrant-õpilastest. Kolmandas kooliastmes õpib neljandik ja gümnaasiumiastmes seitsmendik õpilastest. Ligi pooled uusimmigrantõpilased on Eesti üldhariduskooli äsja saabunud – 45% õpivad esimest aastat ning neljandik teist aastat ja neljandik kolmandat aastat. Õppeastmeti õpib enim kõige hiljutisemaid saabujaid I kooliastmes ja nende arv väheneb kooliastmeti kuni gümnaasiumini, siiski moodustavad Eesti üldhariduskoolis õppivatest uusimmigrantõpilastest enamuse esimest aastat siin õppijad kõigis kooliastmetes.
12. Enne Eestis üldhariduskooli astumist olid uusimmigrandid õppinud 16-s erinevas õppekeeles, valdavalt (45%) oli varasemaks õppekeeleks inglise keel aga ka vene, saksa, läti või soome keel. Üle poole uusimmigrant-õpilastest (57%) on koondunud eesti õppekeele koolidesse. Vene

õppekeeles õpib ligi neljandik ja inglise õppekeeles viiendik uusimmigrantõpilastest. Üle poolte uusimmigrantõpilaste kodune keelekeskkond langeb kokku kooli keelekeskkonnaga. Kooli õppekeelt kasutab kodus igapäevaselt uusimmigrantõpilastest 55%, neljandik kasutab kooli õppikeelt kodus mõnikord ja viiendik õpilastest ei kasuta kooli õppekeelt kodus kunagi. Vene õppekeelega koolidesse on koondunud peamiselt vene kodukeelega lapsed. 85% uusimmigrantõpilastest, kelle kodukeel ei lange kokku õppekeelega, õpivad eesti õppekeelega üldhariduskoolis.

13. Lapsevanemate teadlikkus hariduskorraldusest ja õpivõimalustest on pigem tagasihoidlik. Kooli valiku tegemiseks hindas infot piisavaks lapsevanematest kolmandik, enam-vähem piisavaks pooled. Kooli valikut mõjutavad ennekõike kooli valmisolek välismaalt saabunud õpilase võimalikke toevajadusi märgata ja tuge pakkuda, pere elukoht ja õppekeele eelistus. Kooli valik tehakse sageli tuttavate või tööandja soovitusel tuginedes. Lapsevanemad, kelle lapsed juba õpivad üldhariduskoolis, tunnevad puudust õppetööga seotud praktilisest infost (sh milliseid õppevahendeid on vaja kooli kaasa panna, etteteadamisaeg on väga lühike, puudub info igapäevase korraldusliku poole ja tavade kohta).
14. Lapsevanemate ootustes koolile on esikohal ootus sujuvale õppeprotsessi jätkumisele ja heale suhtumisele, heale õppekvaliteedile ja keeleõppele. Õpetajad seavad esikohale lapse sotsiaalse adaptiooni, väärtustades enim õpilase sotsiaalset kohanemist, kontakti õpilase koduga ning koostööd õpetajate ja kooli spetsialistidega. Aineprogrammi läbimist pidasid väga või pigem oluliseks 75% õpetajatest. Õpieesmärkide seadmine on seotud sellega, kui pikaks ajaks uusimmigrant ennast Eesti haridussüsteemiga siduda plaanib. Nn ajutisi õpilasi koolis püütakse kindlustada arendava jõukohase tegevusega, osalt ka õpilase emakeeles. Pikemalt Eestiga seotud tulevikuplaanidega õpilaste ja nooremate kooliastmete laste puhul on eesmärgiks, mida kiiremini, seda parem, eakaaslaste tasemele jõuda.
15. Kooliga, kus laps praegu õpib, on väga rahul veidi üle kolmandiku lapsevanematest, enam-vähem rahul pooled. Rahulolematud on kümnendik lapsevanematest ja 7% lapsevanematest on kooli juba vahetanud, olles rahulolematud õppekvaliteedi või sotsiaalse õhkkonnaga koolis.
16. Lapsevanemad on kogenud koolipoolset tõrjuvat hoiakut kooli astumisel ja soovimatust võtta vastu välismaalt saabunud õpilast (reeglina tuuakse põhjuseks õppekohtade puudumine või koolis tugisüsteemi puudumine välismaalt saabunutele). Kindla teeninduspiirkonnaga koolide süsteemiga riikidest saabunud lapsevanemad tunnistasid, et ei mõista teeninduspiirkonna süsteemis „koolikohtade puudumist“ ning et lapsele pole tagatud koht kodulähedases koolis.

Raskused ja toevajadused

17. Levinuimaks esmaseks kontaktiks välismaalt saabunud õpilasega on vestlus (59%). Õpetajate ja lapsevanemate tunnetatud vajaduse, teada uue õpilase teadmiste-oskuste taset kooli õppima asumisel, ja selle hindamise praktika vahel on lõhe. Teadmiste-oskuste taset kooli saabudes ning täiendavaid toevajadusi hinnatakse ligikaudu poolte uusimmigrantõpilaste osas, kuigi vajadust selleks näevad 80% õpetajatest ja 2/3 lapsevanematest. Teadmiste-oskuste taseme hindamiseks tehti test 23%-le uusimmigrantõpilastele ja 36% puhul võeti aluseks varasem tunnistus, ühtlasi moodustavad need uusimmigrantõpilased enamuse vestlusele kutsututest (70%). Individuaalset vaatlusperioodi kasutati 13% uusimmigrantõpilaste teadmiste-oskuste taseme teadasaamiseks. Neljandiku uusimmigrantõpilaste puhul seostati hindamise tulemused õpilase õppetöö edasise korraldusega. Sellise hindamise puudumisel selgub õpilase teadmiste-oskuste tase õpetajale kuu-kahe jooksul õppetöö käigus.

18. Õppekeeleoskus mõjutab oluliselt õppesisu omandamist ka teistes õppeainetes. Lapsevanemate koolivaliku eelistused on seotud sooviga, et laps saaks õpinguid jätkata varasemas õppekeeles või emakeeles (kodukeeles). Täiendavat keeleõpet peab vajalikuks veidi üle poolte lapsevanematest (sh väga vajalikuks üle 40%). Koolid ei suuda täielikult lapsevanemate ootustele vastata, täiendavat keeleõpet pakutakse kolmandikule õpilastest. Keeleõppe tulemuslikkusega on lapsevanemad võrdlemisi rahul, ligikaudu veerand hindab keeleõpet väga tulemuslikuks ja viiendik tulemuslikuks.
19. Õppetöös vajalikul tasemel keeleoskus on seotud varasema õppekeelega. Õpilastel, kes õppisid praeguse õppekeelega samas keeles ka varasemalt, valdasid keelt õppetöös vajalikul tasemel. Eesti üldhariduskoolis õppimise aeg mõjutab otseselt ka kooli õppekeele oskuse taset. Kui kooli õppima asumise hetkel valdas õppekeelt vabalt kolmandik õpilastest, siis uuringu läbiviimise hetkeks (õpilased olid Eesti üldhariduskoolis õppinud kuni kolm aastat) valdas kooli õppekeelt vabalt 10st 5-6 uusimmigrant-õpilast (õpilaste endi hinnangul 10st 7). Eeldusel, et kooli õppekeeleoskus on oluline akadeemilist toimetulekut mõjutav tegur, ei tohiks seega 50-60% õpilastest olla keelest tulenevaid raskusi õppetöös toimetulekul.
20. Õpetajate hinnangul esineb õppetöös raskusi pooltel uusimmigrantõpilastel. Raskused on valdavalt seotud õppekeeleoskuse nappusega (40%) ja kümnendikul on ainealased. Õpetajate hinnangul vajab õpilastest kümnendik õpetaja täiendavat abi kõigis ainetes ja kolmandik mõnes õppeaines ning abi ei vaja veidi alla poolte uusimmigrantõpilastest (46%). Õpilaste endi hinnangul vajab kõigis ainetes tuge 12% ja mõnes õppeaines pooled (sh neist pooled keeleoskuse nappuse tõttu), täiendavat õpetaja tuge ei vaja 37%.
21. Õpetajate ja õpilaste hinnangute võrdlusanalüüsist selgus, et vaid viiendik uusimmigrantõpilastest ei vaja õppetöös täiendavat õpetaja tuge nii õpetajate kui õpilaste endi kinnitusele. Õpetajate hinnangul vajavad õppetöös abi ligikaudu pooled uusimmigrantõpilased, kuid õpilaste kinnitusele alahindavad õpetajad ülejäänutest (46%) poolte puhul toevajadust (ligikaudu 20% uusimmigrantõpilaste osas). Võrreldes õpetajate poolt nimetatud toevajadusi õpilaste hinnanguga selgus, et õpilastest alahindavad toevajadusi poole vähemad (ligikaudu 10% uusimmigrantõpilastest). Ka õpilased, kes etnilise kuuluvuse poolest õpilaskonnast ei erine (nt eestikeelsed lapsed eesti õppekeelega koolis jt), kuid kelle õppekeel ei ole varasemaga sama, võivad ometi vajada õppetöös tuge ja just nende osas alahindavad õpetajad toevajadusi enim.
22. Kooliastmeti võrrelduna tunnetavad üle poole I kooliastmes õppivatest uusimmigrantõpilastest vajadust täiendava õpetajapoolse abi järele, II kooliastmes õppivatest uusimmigrantõpilastest ligi 60% ja III kooliastmes kolmandik uusimmigrantõpilastest.

Õppetöö korraldus ja tugi

23. Uusimmigrantõpilaste õppekorraldus on enamuse jaoks klassikaaslastega sama. 2/3 uusimmigrantõpilastest õpib eakaaslastega samas klassiruumis, eraldi õpib 11% ja lisaõpet pakutakse 42%le. Tugiõppel on 17% uusimmigrantõpilastest, neist 80% õppekeeleoskuse tõstmiseks. Valdav enamus uusimmigrantõpilasi õpib riikliku õppekava alusel (91%). Kogu õppekava ulatuses õpivad individuaalse õppekava järgi 9% uusimmigrantõpilastest ja mõnedes ainetes 21% (ennekõike eesti keele õppel aga ka matemaatikas, loodusõpetuses jm).
24. Uusimmigrantõpilaste tugivõrgustik on kooliti erinev hõlmates enamikel juhtudel klassijuhataja (66%) koos aineõpetajatega (55%), 10-15% juhtudel toetab õpilast ka psühholoog,

sotsiaalpedagoog või tugiõpetaja. Kodus toetab õppimist reeglina ema (2/3 õpilaste puhul) või isa (poolte uusimmigrantide puhul).

25. Koolides on kasutusel mitmed diferentseeritud tunnitegevused, mida kasutatakse kõigis kooliastmetes: õpilasel on õpetajast tugiisik, kes aitab tundideks ette valmistuda ja jälgib ka tunnis, millised on õpiraskused, ning toetab vastavalt vajadusele; õpilasel on klassikaaslasest tugiisik, kes vajadusel tõlgib ja selgitab; õpetaja kasutab uusimmigrantõpilase õppetöös klassist erinevaid õppemeetodeid – osa ülesandeid antakse arvutipõhiselt, rohkem suulist või kirjalikku tööd vastavalt sellele, millega õpilane paremini toime tuleb või mida peab rohkem harjutama; õpilasel on tunnis osa õpet klassist erinevas keeles; õpilase õppemahtu vähendatakse, lihtsustatakse tekste ja vähendatakse oodatavaid õpitulemusi.
26. Kui õpilasele kohaldatakse tavaklassist erinevat tunniplaani, siis eritundide jaoks valivad õpetajad õpilase võimetest lähtuva raskusastmega õppematerjali ja tegevused. See tähendab, et isegi kui õpilaste jaoks pole vormistatud ametlikku individuaalset õppekava, loovad õpetajad selle igapäevaseks õppetööks ikkagi.
27. Lastevanemate ootused täiendavatele tugimeetmetele on pakkumisest 2-3 korda kõrgemad. Lapsevanematest pooled (56%) arvavad, et õppimise erinevad tugimeetmed – ettevalmistusklass, abiõpetaja, tugiisik, individuaalne õpiabi, spetsiaalsed õppematerjalid, keelelaagrid jms – on vajalikud, kuid keskmiselt 10-15% vastanutest väidab, et mõnd neist on tema lapsele pakutud. Õpetajate arvates on rakendatud meetmeid pea kaks korda rohkem. Kõige olulisemaks hindasid lapsevanemad kooli õppekeele lisaõpet, keele- ja kultuuriõppe laagrit ja spetsiaalseid õppematerjale. Ülekaalukalt kõige rohkem pakutakse koolide poolt tugimeetmena õppekeele lisaõpet (37% lapsevanemate hinnangul). Mõnedel juhtudel pakutakse ka spetsiaalseid õppematerjale, tugiisikut. Kõige tulemuslikumaks hindavad lapsevanemad kooli õppekeele lisaõpet (74%) ja spetsiaalsete õppematerjalide kasutamist (60%).
28. Õpetajate ja lapsevanemate hinnangud kodu ja kooli koostööle lahknevad. Ligi pooled lapsevanemad peavad vajalikuks koostööd kooliga, kuid vaid 10% kinnitab reaalse koostöö toimimist. 64% õpetajatest teeb enda kinnitusel lapsevanematega koostööd. Siin võib olla teatud roll erinevatel ootustel. Õpetajad näevad enda rolli ennekõike probleemide korral sekkumises, lapsevanemad tunnetavad koostööna aktiivset ja pidevat informeerimist ja suhtlust. Eriti oluline on see esimesel, kooli saabumise õppeaastal.
29. Lapsevanemad toetavad õppetööd peamiselt läbi abi õpiülesannetest arusaamisel ja kodutööde tegemisel. Lapsevanemate kinnitusel on õppealane abivajadus seotud ainesisu omandamisega, mille teeb keeruliseks keeleoskuse nappus. See ei võimalda kodus õpiülesannetest aru saada või mõista õpetajat tunnis. Vähemal määral on probleemid seotud õppeainete endi keerukusega (nt varasema õppeprogrammi või metoodika erinevustest tulenevalt). Lapsevanemate kinnitusel vajavad pooled uusimmigrantõpilased pidevalt abi koduste koolitööde lahendamisel.
30. Lastevanemate hinnangud vajaliku kohanemisaja osas on erinevad. Enamuse arvates kulub sisseelamiseks kuni 6 kuud. Õppeprogrammi läbimiseks eakaaslastega samadel alustel, koolitöödega iseseisvalt hakkamasaamiseks kuni siinsete käitumisnormide omandamiseks kulub kolmandiku lapsevanemate hinnangul samuti 6 kuud, ligikaudu poolte hinnangul aga enam kui aasta. Valdavale enamusele uusimmigrantõpilastele siinses koolis meeldib (85%). Tundides on raske keskenduda neljandikul.
31. Uusimmigrantõpilastest $\frac{3}{4}$ moodustavad õpilased, kelle emakeel ei ole eesti keel – need on õpilased, kes pidevalt ega enamasti kodus eesti keelt ei kasuta. Valdav enamus neist peavad eesti

keele oskust oluliseks (sh ligi pooled (46%) väga oluliseks ja üle kolmandiku (39%) pigem oluliseks). Täiendava eesti keele õppe võimaluste pakkumist kooli poolt peavad oluliseks pooled lapsevanemad. 56%le õpilastest pakutaksegi koolis eesti keele lisatunde. 14% õpivad eesti keelt lisaks ka väljaspool kooli. $\frac{3}{4}$ õpilastest õpivad eesti keelt klassikaaslastega samas tunnis, 16% klassist eraldi. Eesti keele õpieesmärgid on seotud Eestis viibimise perspektiiviga ja suunatud ennekõike tavaolukordades hakkamasaamisele. Õpilastel, kellel on teada vajadus sooritada tasemeeksamid vmt, on õpieesmärgid kõrgemad.

32. Keeleõppe on andnud märkimisväärseid tulemusi. Kui kooli õppima asudes valdasid eesti keelt vabalt või suhtlustasandil üksikud eesti keelest erineva kodukeelega õpilased, siis praegu valdab õpetajate hinnangul neist eesti keelt vabalt 14% ja suhtlustasandil 23%. Keeleõppe tulemuslikkust hindavad kõrgelt ka lapsevanemad, seda eriti täiendava keeleõppe osas – 40% lapsevanematest hindasid täiendava keeleõppe mõju oma lapse edasijõudmisele ja sotsiaalsele kohanemisele väga tulemuslikuks ja veel 40% üsna tulemuslikuks.
33. Uusimmigrantõpilased väärtustavad kõrgelt emakeeleoskust. 9 õpilast 10st peab emakeele oskamist väga või pigem oluliseks. Õpilaste endi kinnitusel õpivad neist oma emakeelt koolis veidi üle poolte, mis langeb osakaaluna kokku kodukeelega samas õppekeeles õppivate uusimmigrantõpilastega. Neljandik õpilastest õpib oma emakeelt ka väljaspool kooli.

Õpiedu ja seda mõjutavad tegurid

34. Vaatamata pea kõigi uusimmigrantõpilaste õppimisele klassikaaslastega sama õppekava alusel ja enamuse uusimmigrantõpilaste õppetöö korralduse sarnasusele klassikaaslastega, erineb hindamise praktika poolte uusimmigrantõpilaste puhul klassikaaslaste õpitulemuste hindamisest. Kolmandiku uusimmigrantõpilaste õpitulemuste hindamine toimub samadel alustel nagu klassikaaslastegi puhul, poolte uusimmigrantõpilaste õpitulemuste hindamine on diferentseeritud (23% puhul alati või enamasti, 27% puhul mõnikord). Viiendiku uusimmigrantõpilaste õpitulemusi hindeliselt ei hinnata (sh neist kolmandikku sarnaselt klassikaaslastega).
35. Õppekavast erinevaid hindamisnorme või mitte-numbrilist hindamist kasutatakse keskmiselt kuni 1 aasta või seni, kuni kehtib individuaalne õppekava, järk-järgult toimub üleminek tavahindamisele. Hindamisspetsiifika ei erine tavalistest hindamise seaduspärasustest: mida nooremad õpilased, seda rohkem kasutatakse kujundava hindamise elemente, hiljem rohkem normatiivset hindamist.
36. Kooliastmete lõikes ilmnes, et mõnevõrra enam rakendatakse teistel alustel hindamist II ja enim III kooliastmes. Algklassides uusimmigrantõpilasi klassikaaslastest erinevatel alustel õpetajad reeglina ei hinda (85%). Seejuures pea kõik algklassides õppivad uusimmigrantõpilased on oma kooliteed alustanudki Eesti üldhariduskoolis. Põhikooli nooremas astmes ja gümnaasiumiastmes rakendatakse diferentseeritud hindamist ca neljandikule uusimmigrantõpilastest ja põhikooli vanemas astmes kolmandikule.
37. Poolte lapsevanemate hinnangul erineb õpilase õpiedukus Eestis oluliselt varasemast õpiedukusest väljaspool Eestit – 17% lapsevanemate hinnangul keeleoskuse nappuse, 17% õppeprogrammi või meetodika tõttu, 12% hinnangul õpetaja või õpetamise viisi tõttu. Siiski hindab $\frac{3}{4}$ lapsevanematest, et lapse edasijõudmine koolis vastab tema võimetele. Õpetajate hinnangul vastab 80% uusimmigrantõpilaste edasijõudmine nende võimetele.

38. Seda kinnitavad ka numbrilised õpitulemuste näitajad. Uusimmigrantide veerandihinnete võrdlemisel nende klasside keskmiste hinnetega ei tulnud ilmsiks olulisi erinevusi. Eeldatavalt peegeldub hinnetes juba ka teatud hinnaalandus või erisused hindamisel (näiteks tulenevalt õppekeele vähesest oskusest).
39. Väga hea õpiedukus on veerandil uusimmigrantõpilastel (25%), hea õpiedukus pooltel (53%), rahuldavalt tuleb õppetöös toime kuuendik (17%) ja kehva õpiedukusega on üksikud (4%). Ka pooled õpilastest märgivad, et saavad õppetööga hakkama väga hästi või hästi. Õppeaineti on hakkamasaamise näitajad kõrgemad kooli õppekeeles ja matemaatikas, mis on paradoksaalselt samad õppeained, milles tunnetati uusimmigrantõpilaste seas ka enim raskusi. 26% uusimmigrantõpilastest arvab, et saab paremini hakkama kui klassi ülejäänud õpilased.
40. Õppekeelt kodukeelena kasutavate ja õppekeelest erineva kodukeelega õpilaste tulemuste võrdlemine ei anna alust väita, et viimane grupp oleks õppimises vähem edukas. Tervikuna uusimmigrantõpilaste õpiedu kogu üldhariduskooli lõikes võrreldes ei ilmnenud olulisi erinevusi õpiedus tulenevalt sellest, kas õpilane õpib emakeeles või keeles, mida ta igapäevaselt kodus ei kasuta.
41. Kooliastmete lõikes on esimestes klassides uusimmigrantõpilaste õpiedu kõige kõrgem ja edasi kooliastmeti õpiedukus langeb. Võrreldes keskmisega, kus uusimmigrantõpilastest veerandi õpiedukus oli väga hea, on I kooliastmes väga hea õpiedukus kolmandikul (36%) ning poole vähem on keskmisega võrreldes rahuldava õpiedukusega õpilasi (keskmiselt 17%, I kooliastmes 8%). Kooliastme kasvades väheneb väga hea ja hea õpiedukusega õpilaste osakaal ning tõuseb rahuldavalt ja nõrgemalt edasi jõudvate õpilaste osakaal võrreldes keskmisega.
42. Siinses üldhariduskoolis õppima asumise aja võrdlusest õpiedukusega ilmnis, et esimest aastat siinses üldhariduskoolis õppivate uusimmigrantõpilaste üldine õppetöös edasijõudmine on väga kõrge, kus üle 90% uusimmigrantõpilaste õppeöös edasijõudmist hindavad õpetajad väga heaks või heaks ja antud grupp tõstab ka keskmisi näitajaid¹. Teist ja kolmandat aastat Eesti üldhariduskoolis õppivatest uusimmigrantõpilastest ligikaudu 2/3 üldine edasijõudmine õppetöös on hea või väga hea. Hinnangute siseselt väheneb igal järgneval aastal kõrgema tipu ehk väga hästi edasijõudvate õpilaste osakaal ja kasvab nõrgemalt edasijõudvate õpilaste osakaal.
43. Õpiedu eakohasust mõõdab õppekavaga toimetulek ehk õppesisu omandamine. Uuringus võrreldi uusimmigrantõpilaste õpiedu ka eakaaslastega, kaasates kontrollgrupina uusimmigrantõpilaste klassikaaslaste erinevatest koolidest ja õppeastmetest, et näha, kas nende õpiedu erineb uusimmigrantõpilaste vastavatest näitajatest. Uusimmigrantõpilaste õpiedu on sarnane eakaaslastega. Üldiselt jõuavad õppetöös väga hästi või hästi edasi õpilastest 70-80%, eakaaslaste seas on mõnevõrra suurem väga hästi edasijõudvate õpilaste osakaal.
44. Õpetajate ja uusimmigrantõpilaste endi hinnangute võrdlusanalüüsist selgus, et õpetajate hinnangud uusimmigrantõpilaste õppetöös edasijõudmisele olid kõrgemad uusimmigrantõpilaste endi hinnangutest. Õpetajate ja õpilaste hinnangud ühtisid selles osas, et poolte uusimmigrantõpilaste õppetöös edasijõudmine üldiselt on hea. Erinevused ilmnevad sisemises jaotuses, kus õpilastega võrreldes hindavad õpetajad rohkemate edasijõudmist väga heaks ja vähemate õpiedu rahuldavaks.

¹ antud grupist kolmandiku moodustavad 1.klasside õpilased

Sotsiaalne kohanemine

45. Sõprade leidmine uues keskkonnas on samaaegselt nii sotsiaalse kohanemise indikaator kui ka vahend. Teistest riikidest tulnud õpilastest pidas sõprade olemasolu pigem või väga tähtsaks 80%. Nii õpetajad kui lapsevanemad püüavad ka ise luua võimalusi uute sõprade leidmiseks.
46. Kohalike sõprade olemasolu on seotud Eestis viibitud ajaga. Kõige rohkem eestlastest sõpru oli ootuspäraselt neil uusimmigrant-õpilastel, kellel oli varasem tihe kokkupuude Eestiga (63%l on mitu või palju eestlastest sõpru Eestis, lühemalt Eestis viibinute hulgas 30%). Sõbrad ja meelepärased ühistegevused võivad jääda maha eelmisesse elukohta ning sel juhul võib kohanemine kujuneda hoopis vaevalisemaks. Üldjuhul jääbki hiljuti Eestisse tulnud õpilaste sõprade ring väljapoole Eestit. Äsja Eestisse tulnute hulgas on 80%-l palju sõpru just väljaspool Eestit ning ka kauem Eestiga seotud õpilastest orienteeruvalt 70%-l on palju sõpru väljaspool Eestit.
47. See, milliste noortega veedetakse vaba aega koolis, sõltub ootuspäraselt õppekeelest. Kui venekeelses koolis õppijatest 75% ei veeda kunagi vaba aega koos eestlastest noortega ning ingliskeelses koolis õppijatest on neid üle 40%, siis eesti õppekeelega koolis on seis vastupidine - koos eestlastega veedab vaba aega 70%. Hiljuti Eestisse tulnud noortega hoitakse kõige rohkem kokku ingliskeelses koolis (80% veedab enamasti vaba aega koos teiste hiljuti Eestisse tulnud noortega). Eesti õppekeelega koolis ligi 40% ei veeda kunagi vaba aega koos nendega, kes on hiljuti Eestisse tulnud.
48. Olulise kokkupuute kohalike noortega pakuvad tegevused väljaspool kooli. Venekeelses koolis õppivatele uusimmigrantidele tekivad juurde üksikud kontaktid eesti noortega. Inglise keeles õppijate puhul on see tendents tugevam - kui koolis ei veetnud neist 43% kunagi vaba aega eestlastega, siis väljaspool kooli puutub enamus nendest kokku ka eestlastest noortega. Inglise keeles õppijate puhul suheldakse väljaspool kooli hiljuti Eestisse tulnud noortega oluliselt vähem kui koolis.
49. Sotsiaalse kohanemise ühe indikaatorina vaadati, kuivõrd palju ja milliste eakaaslastega uusimmigrantõpilased suhtlevad. Ootuspäraselt selgus, et just teismeeas peetakse eakaaslasi väga tähtsaks. Näiteks on just vanematel lastel suur hulk väljaspool Eestit elavaid sõpru, kellega nad ka aktiivselt suhtlesid. Tähelepanu vajab kindlasti tendents, et 11-12 aastased lapsed on need, kes kasutavad kõige vähem eesti keelt sõpradega suhtlemiseks ning et just selles vanuserühmas veedetakse eestlastega nii koolis kui väljaspool kooli pigem harva koos aega. Näib, et just selles vanuserühmas on kõige raskem ületada keele- ja kultuuribarjääri, mistõttu võivad need lapsed vajada rohkem õpetaja abi uues keskkonnas sõprade leidmisel ja sisseelamisel.
50. Pooled teistest riikidest saabunud põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastest leidsid, et nad kuuluvad pigem või kindlasti eestlaste hulka. Üldjuhul oli tegu just eestikeelsete koolide õpilastega. Üle poole ennast eestlasena määratlenud õpilastest tunnetas ennast ka mõne muu rahvuse hulka kuuluvana, aga ühtegi kindlat rahvusrühma nendest määratlustest välja ei joonistunud. Venekeelses koolis õppijad määratlesid ennast üldjuhul venelaste või ukrainlaste hulka kuuluvana. Inglisekeelses koolis õppijad seostasid ennast kas Põhja- või Baltimaadega või ameeriklastega.
51. Enamasti oli rahvusrühma kuulumine seotud positiivse enesemääratlusega: 84% nendest, kes tunnetasid kuuluvust muu rahvuse hulka märkisid, et see on hea/pigem hea tunne, eestlaste hulka kuulumine tekitas hea tunde 65%-l ennast eestlasena määratlenud uusimmigrantõpilasel. Uhkust rahvusrühma kuulumise üle tundis mõnevõrra vähem – 52% eestlaste hulka kuuluvatest

ja 75% mõne muu rahvuse hulka kuuluvatest uusimmigrantidest. Teistest riikidest saabunud õpilastest ligi 40% ei pidanud rahvusrühma kuulumist oluliseks.

52. Teistest riikidest tulnud õpilased annavad positiivse hinnangu kultuuridevaheliste erinevuste osas valitsevale õhkkonnale nii koolis kui klassis. Samuti hinnatakse positiivselt õpetajate ja õpilaste oskust omavahelises suhtluses kultuuridevaheliste erinevustega arvestada. Ühegi õpilase hinnangud kultuuriliste erinevustega arvestamise osas ei olnud läbivalt negatiivsed. Võrreldes klassikaaslastega hindavad uustulnukad õhkkonda klassis pisut positiivsemalt. Õpetajad hindasid üldist õhkkonda koolis ning ka õpetajate endi oskust suhtlemisel kultuuridevaheliste erinevustega arvestada pisut positiivsemalt kui teistest riikidest tulnud õpilased seda tegid. Sama tendents jäi kehtima võrduses lapsevanematega.
53. Teistest riikidest tulnud õpilaste vabas vormis põhjendustes, miks neile Eestis meeldib, mainiti positiivsena ühtviisi sagedasti kooli ja haridusvõimalustega seotud põhjuseid, sõpru ja sotsiaalseid suhteid ning üldise keskkonnaga seotud põhjuseid. Kultuuri ja keelekeskkonnaga seotud põhjendusi toodi kõige vähem, mis on ka ootuspärane, sest üldjuhul on viibimine võõras keele- ja kultuurikeskkonnas pingutav kogemus. Klassikaaslased tõid Eestis elamise positiivse aspektina uusimmigrantidest oluliselt sagedamini välja keele- ja kultuurikeskkonnaga seonduvat, mis on ootuspärane, sest nad elavad tuttavas keskkonnas. Kooliga seonduvat mainisid aga klassikaaslased positiivses võtmes oluliselt vähem. Ilmneb, et just kool ja sealt saadav positiivne kogemus (eeldusel, et see kogemus on positiivne) võib teistest riikidest õpilastele olla oluliseks toeks ja kompenseerida võõras kultuurikeskkonnas viibimisega seotud pingutust.
54. Negatiivseid assotsiatsioone seoses Eestis elamisega mainisid kõik vastajate rühmad vähem kui positiivseid. Kõige rohkem tõid teistest riikidest tulnud õpilased välja võõra keele ja kultuurikeskkonnaga seonduvaid ebameeldivusi. Eriti oluline on aga sõpradest ja perekonnast eemalolek, mis moodustab kolmandiku kõigist negatiivsetest assotsiatsioonidest. Klassikaaslased mainivad Eestis elamise pahupoolega seoses valdavalt poliitilisi või majanduslikke põhjuseid, samuti Eesti väiksust ja võimaluste piiratust. Selle poolest erinevad nad oluliselt teistest riikidest tulnud õpilastest.

Uusimmigrant-õpilaste õpiedukuse ja haridusvõimaluste uuringu viis MindPark läbi Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed tellimusel, Kultuuriministeeriumi ning Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi rahalisel toel.

Uuringu läbiviimine on seotud „Eesti lõimumiskava 2008-2013“ eesmärgiga toetada uusimmigrant-õpilaste hariduse omandamist Eesti haridusasutustes ning tugineb Euroopa Liidu programmile „Rändevoogude juhtimine“, mille eesmärgiks on toetada Euroopa Liidu liikmesriikide võimekust integratsioonistrateegiate, -poliitikate ja –meetmete väljatöötamisel ja rakendamisel.

Uurimisgrupi juht: Liis Kasemets

Uurimisgrupp: Hiie Asser (õppekorraldus, õpitulemused), Liis Kasemets (õppekorraldus, õpitulemused), Leen Rahnü (sotsiaalne kohanemine, hoiakud), Triin Hannust (arengulised eripärad), Kaisa Kaha, Kätlin Kõverik, Maire Kõppar, Erik Moora, Kaire Vaaks

MindPark OÜ
J.Vilmsi 6, Tallinn 10126
www.mindpark.ee

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed
Lõõtsa 2a, Tallinn 11415
www.meis.ee

Uuringu läbiviijad tänavad kõiki uuringus osalenud õpilasi, õpetajaid, lapsevanemaid, samuti koolide õppejuhte, õppekoordinaatoreid ja kõiki teisi, kes uuringu läbiviimisele kaasa aitasid.